

Prof. dr hab. dr h.c. mult. Marek Bojarski
Wyższa Szkoła Prawa
Wrocław

Recenzja
Pracy doktorskiej Patryka Łukasiaka pt. „Odpowiedzialność karna w
prawie spółdzielczym”, Olsztyn 2019 r. S. 251, napisanej pod
kierunkiem naukowym dra. hab. Wojciecha Cieślaka.

A. Wybór tematu

Tematyka rozprawy doktorskiej mgr Patryka Łukasiaka dotyczy zagadnienia, które w doktrynie prawa karnego nie jest często podejmowane. Autor podejmując się opracowania tego tematu odwołuje się do słusznej wypowiedzi O. Górniok, która podkreślała, iż zwalczanie przestępczości gospodarczej jest kamieniem probierczym dla całego obowiązującego systemu prawa karnego. Ta wypowiedź wskazuje jak ważnego zadania podjął się Doktorant. Uzasadnia ona kierunek badań, które są przedmiotem zainteresowania Autora dysertacji. Z mnogości celów badawczych przestępczości gospodarczej Autor wybrał przestępczość w spółdzielczości.

Z uwagi na to, iż problematyka odpowiedzialności karnej za działania w sferze spółdzielczości nie doczekała się szerszego opracowania, to zamiar mgr Patryka Łukasiaka karnoprawnego opracowania tej sfery należy ocenić bardzo pozytywnie.

B. Merytoryczna zawartość pracy

Pozytywnie należy ocenić fakt, iż główny nurt rozważań Autor rozpoczyna od przedstawienia ideologii ruchu spółdzielczego jak i jego historycznego rozwoju. We właściwy sposób łączy rozważania o charakterze historycznym z próbą wpływu ruchu spółdzielczego na kształtowanie się postaw obywatelskich społeczeństwa. Słusznie Autor zwraca uwagę, że jednym z podstawowych celów społeczeństwa była organizacja gospodarowania dobrami, by zaspokoić potrzeby ekonomiczne członków spółdzielni. Temu celowi służyły działania, które możemy określić jako efektywne jak i racjonalne.

Rozwój ruchu spółdzielczego Autor prezentuje na przykładach państw, w których miała miejsce rewolucja przemysłowa. W tym zakresie przedstawia przykłady konkretnych działań Londyńskiego Towarzystwa Spółdzielczego, Towarzystwa Funduszu Gminy Spółdzielczej, czy wreszcie działań pierwszej spółdzielni spożywców.

Na bazie tych pierwszych organizacji spółdzielczych kształtowała się potrzeba zawiązania związku spółdzielni i wspólnej reprezentacji ich członków. W tej części rozprawy znajdujemy bogaty materiał informujący Czytelnika o pierwszych latach działania spółdzielni i wielości kierunków organizowania spółdzielni.

Na tle tych ogólnych rozważań Autor przechodzi do przedstawienia rozwoju spółdzielczości na ziemiach polskich. Przedstawione tu rozważania cechuje doskonała narracja o historycznym charakterze. Autor umiejętnie prezentuje rozwój spółdzielczości w Polsce, dokonuje właściwych ocen tego rozwoju, a co najważniejsze wzajemnych związków funkcjonowania spółdzielczości w zależności od ich usytuowania w ramach ustawodawstwa poszczególnych zaborów.

Zaprezentowany materiał w tym rozdziale wskazuje, iż Doktorant bardzo dokładnie zna problemy spółdzielczości i znakomicie wprowadza Czytelnika w problematykę prawną spółdzielni. W tym względzie interesują go problemy prawa różnych rodzajów spółdzielni, a to rolniczych spółdzielni produkcyjnych, spółdzielni pracy, spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, banków spółdzielczych, spółdzielni mieszkaniowych, spółdzielni socjalnych, spółdzielni europejskich czy spółdzielni rolników. W dalszej kolejności zostały omówione organy spółdzielni.

Rozważania prowadzone w rozdziale I i II wskazują, iż Autor doskonale orientuje się w problematyce spółdzielczości i prawa spółdzielczego. Rozważania tam zawarte są prowadzone na dobrym poziomie i ukazują szeroka wiedzę Doktoranta w tym zakresie. Prezentowane informacje są niekiedy bardzo szczegółowe, a na ich bazie Autor formułuje prawidłowe wnioski, które są konsekwencją wcześniej poczynionych ustaleń. Akcenty są prawidłowo rozłożone, a te mniej istotne i te, które mają za zadanie tylko wspomóc formułowaną tezę główną, Autor umieszcza w przypisach, co czyni Jego wywód bardziej czytelnym.

Uważam jednak, iż w tej części rozprawy, Doktorant zbyt szeroko omawia rodzaje spółdzielni, co nie przekłada się na wagę Jego ustaleń w dalszej części pracy. Takich obiekcji nie mam w odniesieniu do tej części rozprawy, która poświęcona jest organom

spółdzielni, bo te rozważania mają istotne znaczenie dla formułowania wniosków co do odpowiedzialności karnej w prawie spółdzielczym.

Wprowadzenie do karnoprawnej problematyki w spółdzielczości, Autor rozpoczyna od przedstawienia odpowiedzialności karnej w spółdzielczości w ujęciu historycznym. Mgr Patryk Łukasiak jako punkt startowy przyjmuje okres międzywojenny. Tu zaprezentowane rozważania wprowadzają Czytelnika do problematyki karnej w prawie spółdzielczym, ukazując ewolucję tej odpowiedzialności na przestrzeni wielu lat.

Zdecydowanie szersza prezentacja karnej problematyki odpowiedzialności w spółdzielczości zaprezentowana jest w części dotyczącej okresu Polski Ludowej. Tu Autor prowadzi rozważania dwutorowo. Z jednej strony na bazie ustawy o spółdzielniach z 1949 r. oraz na bazie przepisów ustawodawstwa karnego jak np. dekretu z 13.06.1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa, dekretu, który wszedł w życie 23.03.1953 r. o wzmożeniu ochrony własności społecznej czy ustawy z 27.06.1959 r. o ochronie własności społecznej.

Jeśli chodzi o problematykę spółdzielczą, Autor zwraca uwagę na rozwiązanie przyjęte ustawą z 17.02.1961 r. o spółdzielniach i ich związkach, pozwalające sądom nakładać kary porządkowe na członków zarządu lub likwidatora.

W równoległym nurcie rozważań, Doktorant ocenia rozwiązanie przyjęte w ustawie z 13.04.1960 r. Ustawa karna skarbowa, jak i późniejszego aktu prawnego z 14.05.1969 r. Kodeks karny. Na okres obowiązywania Kodeksu karnego nakładało się obowiązywanie ustawy z 16.09.1982 r. Prawo spółdzielcze.

W tej części pracy Autor umiejętnie prezentuje treści zastosowania prawa spółdzielczego i przepisów karnych, pozwalając Czytelnikowi zorientować się w problemach pogranicza obu tych dziedzin prawa.

Mniejszy walor poznawczy mają rozważania zaprezentowane w części dotyczącej odpowiedzialności karnej w prawie spółdzielczym III Rzeczypospolitej. W zasadzie Autor tu prezentuje dyskusję nad projektem ustawy o spółdzielniach z 1999 r., a rozważania nad formułą odpowiedzialności karnej zawarł tylko na dwóch stronach maszynopisu.

Zdecydowanie bardziej pogłębione rozważania znajdujemy w rozdziale IV Przestępstwa w spółdzielczości. Tu Autor wprowadza Czytelnika do kwestii odpowiedzialności poprzez zagadnienie upadłości, co jest wstępem do rozważań nad istotą przestępstwa z art. 276 b Prawa spółdzielczego. Taka dwutorowa prezentacja jest prawidłowa przy wyjaśnieniu wielu spornych kwestii.

Obok powyższego Doktorant podejmuje w swoich rozważaniach problematykę przestępstw przeciwko prawom członków spółdzielni. Przedstawia tutaj również rys historyczny działań lustracyjnych, a więc związanych z kwestią odpowiedzialności karnej z art. 267 c Prawa spółdzielczego, udzielenia lub braku udzielenia wyjaśnień lustratorowi. Problem odpowiedzialności karnej zaciemniają jednak, moim zdaniem, zbyt szerokie rozważania dotyczące samej lustracji, tj. kto może pełnić obowiązki lustratora, kryteriów jego kwalifikacji itp. Natomiast o samym typie przestępstwa z art. 267 c Prawa spółdzielczego nie znajdujemy tu zbyt pogłębionej analizy.

Na przykładzie tego rozdziału widać, że Doktorant po raz kolejny pokazuje jak bardzo jest kompetentny w sprawach spółdzielczości i prawa spółdzielczego i za wszelką cenę chce przekonać Czytelnika o swoich wysokich kompetencjach w tym zakresie. Jeśli jednak celem jego dysertacji ma być podjęcie problemu odpowiedzialności karnej w prawie spółdzielczym to widać, że są tu wyraźnie zakłócone proporcje na niekorzyść prawa karnego.

Zdecydowanie lepiej w tym zakresie prezentuje się rozdział dotyczący przestępstw przeciwko informacji. Wzajemne proporcje między obu sferami prawa są na właściwym poziomie.

W dalszej kolejności rozważań nad przepisami karnymi, Doktorant podejmuje kwestię naruszenia tajemnicy zawodowej, które to przestępstwo zostało wprowadzone do ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych w drodze nowelizacji z 19.04.2019 r. Autor podkreśla, że przestępstwo to jest podobne do przestępstwa naruszenia tajemnicy bankowej, przy czym przepis karny ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych nie penalizuje, tak jak to jest w prawie bankowym, niezgodnego z ustawą wykorzystania informacji poufnych przez osobę zobowiązaną do ich ochrony.

Problem odpowiedzialności karnej powstaje również w sferze funkcjonowania spółdzielni europejskich. Tu Doktorant wskazuje na sporną kwestię charakteru prawnego przepisów na bazie art. 594 k.s.h. w odniesieniu do spółek handlowych. Jak sam wskazuje, część autorów odmawia prawnokarnego charakteru temu przepisowi, z czym Doktorant się zgadza. Inni autorzy, zdaniem Doktoranta uznają czyny opisane w tym przepisie za delikty bądź za wykroczenia. W związku z zasygnalizowaniem powstającego tu problemu, brakuje mi zajęcia przez Doktoranta wyraźnego i mocno uzasadnionego argumentami, Jego stanowiska, a nie poprzestanie tylko na krótkim

przytoczeniu wypowiedzi innych autorów. W dysertacji doktorskiej Czytelnik oczekuje zdecydowanego stanowiska Autora w rozwiązywaniu naukowych problemów.

Dysertacja zawiera również informacje dotyczące stosowania w praktyce przepisów karnych prawa spółdzielczego. Te dane Autor opiera na bazie ilości spółdzielni w Polsce, co daje wyobrażenie o skali tej przestępczości w relacji do ilości funkcjonujących w Polsce spółdzielni.

W dalszej kolejności Autor prezentuje wyniki działań prokuratorskich i postępowania na etapie sądowym. W relacji do ilości spółdzielni w Polsce jak i w relacji do ogółu skazanych w postępowaniach karnych, spraw karnych z prawa spółdzielczego jest znikomy odsetek. Powyższe dane Autor uzupełnia informacjami z badań akt sądowych za przestępstwa z prawa spółdzielczego, co ukazuje obok statystyki, problemy przy stosowaniu tych przepisów w praktyce. Rozważania w tym zakresie mają istotne znaczenie poznawcze tego zjawiska. Dzięki tej prezentacji, Czytelnik otrzymuje pełniejszy obraz tej przestępczości.

Rozdział IV zatytułowany „Zasady odpowiedzialności karnej w prawie spółdzielczym w prawodawstwie innych państw” przedstawia skrótowo tylko zarys problemu. Obok podstawowych informacji z ustawodawstwa innych wybranych krajów, Autor nie relatywizuje nawet w podstawowym zakresie do tej przestępczości w Polsce bo na bazie zaprezentowanych informacji, trudno tu o jakieś porównania. Występujące tu różnice są zbyt odległe, a dane są zbyt skąpe.

Informacje zawarte w tym rozdziale nie uprawiają do jakichkolwiek porównań i stanowią tylko skromne przedstawienie istniejącego stanu rzeczy w tych krajach.

C. Merytoryczna i formalna strona opracowania

Praca napisana jest poprawnym językiem, literatura i orzecznictwo są prawidłowo powoływane. Autor prawidłowo formułuje wnioski na bazie wcześniej poczynionych ustaleń. W dysertacji można dostrzec wielu uproszczeń, które nie podnoszą waloru naukowej dyskusji. Dla lepszej czytelności pracy, w tym przedstawienia głównego nurtu rozważań, pewne mniej znaczące fragmenty opracowania proponowałbym przenieść do przypisów. Tak zabieg pozwoli na bardziej precyzyjne wyrażenie stanowiska w podstawowych kwestiach.

D. Konkluzja

Reasumując wyżej przedstawione wątpliwości czy uwagi uważam, iż nie obniżają one ogólnie pozytywnej oceny dysertacji Pana mgr Patryka Łukasiaka pt. "Odpowiedzialność karna w prawie spółdzielczym". Jego praca stanowi samodzielne i oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.

Praca w pełni odpowiada wymaganiom określonym w art. 30 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14.03.2003 r. (Dz.U. z 2017 r., poz.1789) w związku z art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 3.07.2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r. Poz. 1669).

Oceniając rozprawę z pełnym przekonaniem mogę stwierdzić, że Kandydat do uzyskania stopnia doktora w dziedzinie nauk prawnych wykazał się ogólną wiedzą jak i umiejętnościami prowadzenia pracy naukowej i w związku z tym uważam, że przedstawiona mi do zrecenzowania dysertacja może stanowić podstawę do dalszego procedowania w zakresie przewodu doktorskiego.

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized initial 'P' followed by several vertical strokes and a horizontal line at the end, resembling the name 'Patryk Łukasiak'.